

Inventering av strandängar och ädellövskogar i Håbo kommun sommaren 1998

Sören Eriksson

Håbo kommun, miljö- och hälsoskyddsavdelningen 1999

Inledning

Den här inventeringen är tänkt att ligga till grund för det fortsatta naturvårdsarbetet inom kommunen. Det mälarnära landskapet är just nu högaktuellt med tanke på att Upplandsstiftelsen driver ett projekt för att förbättra naturvärden runt Mälaren. Två biotoper som är typiska för mälarnaturen är just ädellövsdominerade gamla skogar, samt hävdade strandängar. Dessa två biotoper försvinner också i snabb takt, vilket gör det viktigt att snabbt lokalisera och försöka skydda områdena. I rapporten har ett antal områden identifierats och mindre områden har slagits ihop till större biotopkomplex, vilket ökar deras värde.

Ek i skogsbryn trängd av gran, delområde 10:3.

Metodbeskrivning

Jag har lokaliserat och gått igenom befintlig dokumentation över naturvärden inom kommunen. Till stor hjälp har Erik Haglunds naturinventering från 1969 varit. Över Skohalvön fanns en bra inventering över trädslagsfördelning och åldersstruktur (Länsstyrelsen, 1978) vilket var till hjälp. Men framför allt har jag studerat IR-bilder över hela kommunen och på så sätt lokaliserat mycket av ädellöven. Risken är att man missar små områden som är svåra att se på IR-bilderna. En del delområden har jag dessutom lokaliserat under fältbesöken, som varat från 5 juli till 10 augusti 1998. En modifierad variant på nyckelbiotopinventeringens blanketter har använts, samt en förenklad variant av blanketter från ängs- och hagmarksinventeringen. Inventeringen har i huvudsak legat på elementnivå, med betoning på kontinuitet, mängd död ved, påverkan m.m. Kärlväxter, samt förekomst av spiklavar och tickor har använts som indikatorer på höga naturvärden och träd- och beteskontinuitet. Även en allmän beskrivning för varje objekt med de vanligare kärlväxterna, buskar och trädslagsfördelning har gjorts. Synpunkter på skötsel förslag och åtgärder finns också för objekten.

BESKRIVNING AV UTVALDA OMRÅDEN

Förkortningar som används är NVP= Länsstyrelsens naturvårdsprogram, SVS= Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, EH= Eric Haglunds naturvårdsinventering och Ä&H = Länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering. Inom parentes efter förkortningen anges beteckning enligt respektive inventering.

Område 1. Strandängs- och odlingslandskapet längs Gorran mellan Lillåker och Sanda

Status: Delområde 1:4, Lillåkersholmen, ingår i Arnöhuvuds naturreservat och har klass 1 enligt NVP (05.1) och klass 2 enligt EH (189 c). De övriga delområdena ingår i Skokloster naturreservat och har klass 2 enligt NVP (05.4) och klass 3 enligt EH (187).

Runt viken Gorran ligger ett småbrutet landskap med omväxlande hävdade strandängar, trädbevuxta moränkullar och bergsryggar med branta sluttningar ned mot viken. Sett som helhet blir området mycket intressant då det innehåller flera, för målarnaturen speciella naturtyper.

Sandaholmen, delområde 1:5.

Beskrivning av delområden

1:1

Kaddalahöjdens strandnära södra del är intressant med sekundär ädellövskog i branten ned mot vattnet. Fria lodytor bildas i den 20-25 m höga bergbranten. På höjden finns torra hällar med örtrik flora.

1:2

Kaddalahöjdens norra strandnära del är en relativt brant sluttning ned mot den öppna betade strandängen och vattnet. Olikåldrig ädellövnaturskog med grov ask, alm och al finns längst ned. Gran tar över längre upp i slänten. Området har hög kontinuitet med en hel del död ved.

1:3

Strandängen vid Bagarbo. En väl hävdad, kobetad, öppen äng med blå bård ut mot vattnet. Området är mycket fågelrikt, bl.a. tofsvipor, kanadagäss och tärnor vid besöket. En del vass finns i strandzonen, men korna håller området öppet från buskar. I nordvästra delen av strandängen finns flera dungar med yngre löv, rosor och hagtorn. Även skogsbrynet är värdefullt, en igenväxande lövskog med stort inslag av gamla spärrgreniga ekar och askar. Beteshagen sträcker sig söderut längs skogsbrynet ut mot vägen. En hel del hävdgynnade örter förekommer framförallt allt nära stranden. En blå bård finns. Även i området runt gården och omkring husen dominerar ett blandbestånd av ädellöv, med en hel del gamla träd, ett relativt lummigt område.

1:4

Söder om Lillåker finns en öppen gräsmark med dungar av äldre lövträd runt gården. Lillåkersholmen är en ädellövdominerad, sluten ask-, alm- och allund, med några håliga askar. Trädsiktet är glesare längre ut på udden. Busksiktet är gräs- och artrikt. En hel del lundväxter som stinksyska, getrams och ornbär förekommer. Strandängen är numera ohävdad och täcks av meterhögt gräs som

timotej och hundäxing. Tuvtåtel- och vassbältet är brett men relativt örtfattigt.

1:5

Mellan Sandaholmen och Sjosta udde sträcker sig en avlång (knappt 1 km lång) strandäng som betas av 10-11 ungor. Närmast vattnet, ut mot ett brett vassbälte, sträcker sig en albård längs nästan hela stranden. Innanför vassen finns ett starrbälte, en zon med älggräs och tuvtåtelängar. I området finns rikligt med brännässlor och tistlar, även en hel del buskar och unga alar har etablerat sig. Området har varit för svagt hävdad under en period, vilket även visar sig i kraftiga tuvor av tuvtåteln. I södra delen mot Sandaholmen är hävden bättre, vilket ger större artrikedom. Sandaholmen är själv trädbevuxen med gammal grov alm, ask, al och gran. Här finns rikligt med liggande träd och jättar. Lundväxter som trolldruva, underviol och blåsippan är vanliga. Även upp mot Sjosta udde bildas en sumpskog bestående av al, ask och alm. Här finns gott om gamla, grova träd och även många bärande träd och buskar, bl.a. hägg, fågelbär och rönn. Norr om Sjosta udde finns en liten öppen sankäng, som håller på att växa igen med slån och ros. Kullen 300 m sydväst om Sjosta består av en tät, ung blandlövskog med relativt tät buskvegetation. Kullen betas ej, den bör gallras och ombildas till ädellövdunge.

Norr om udden är en intressant trädbevuxen moränkulle belägen, ca 25-30 meter hög. På kullen har restaureringar skett, här finns nu en halvöppen färhage på norra och centrala delarna av högen. I sydvästra slänten, ned mot vattnet, är skogen också utglesad. Ett inhägnat område finns som hävdas bra, troligtvis av häst (såg dock ej några vid besöket). Ett bostadshus ligger uppe på kullen. Gammal björkskog dominerar de centrala delarna av kullen medan andra lövträd och en del barrträd finns närmare vattnet.

Skötselöversikt: Fortsatt hävd rekommenderas, södra delen gärna med lite fler kor, då de går över en stor yta. En del al kan röjas bort. Delområde 1 och 2 bör lämnas i stort sett för fri utveckling, det räcker att hindra granen från att vandra in där. Dungen runt Bagarbo hålls ädellövdominerad. Ekarna i skogsbrynet norr om strandängen vid Bagarbo behöver friläggas om de ska kunna utvecklas till spärrgreniga jättar. Lillåkersholmen sparas för fri utveckling och strandängen där slås åtminstone vartannat till vart tredje år och hålls öppen. De två ekarna i västra skogsbrynet ut mot ängsmarken friläggs, då de är trängda av ungträd. Ädla lövträd behålls i smärre dungar runt Lillåker.

Klassning: Strandängarna bedöms ha höga naturvärden. Även de ädellövdominerade områdena har ett högt naturvärde. Områdets heterogena struktur höjer det totala skyddsvärdet markant.

Område 2. Nordöstra delen av Skoklosterhalvön.

och snäckor. I sydkanten av skogsdungen har anlagts en badplats med bryggor och en liten parkeringsplats. Alldeles söder om badplatsen finns en ”soptipp” och ett öppet område igenväxt med älggräs.

3:2.

Söder om 3:1 breder en ädellövskog ut sig ned mot torpet Mälback. Området delas av vägen som går ned mot Mälback, längs kanten av förkastningsbranten. I den strandnära delen finns en opåverkad skog med naturskogskvaliteter. Det finns gott om grova håliga, mulmiga askar och en del grov alm och al. Skogen är gles, luckig och ljus med bra förnyring av ask och alm. Det blöta och riktigt näringsrika ger en gräs- och örtrik flora med bl.a. underviol, buskviol, getrams, nässelklocka, ormbär, trolldruva, lundgröe, hässlebrodd och blåsippan. Området har lång kontinuitet. Väster om vägen uppåt branten finns lite yngre skog bestående av asp, ask och alm, men en del grova askar finns också. I någon öppen glänta har en torrängsflora utvecklats med t.ex. backlök, harklöver och johannesört. Längst i norr avslutas området ut mot fälten med en blandskog av asp, björk och en del senvuxna ekar. Även en del sälg, rönn och tall finns inblandat på torrare partier. I söder avgränsas området av husen vid gamla torpet Mälback.

Skötsel­för­slag: Området hålls intakt, med de öppna ytorna relativt fria från buskar. Eventuellt borde strandområdet norr om Hummeldal hävdas bättre, genom slåtter eller genom färbete. Lundarnas fågelrika biotoper är trevliga strövområden för folk som bor i närheten. Området har stora kvaliteter, både för sina naturvärden och som rekreationsområde. Bevara lundarna för fri utveckling, framförallt allt den strandnära skogen i söder, vilken har stora naturvärden. Håll de öppna markerna öppna, slå med maskin eller inför bete.

Klassning: Området bedöms ha ett ganska högt naturvärde.

Område 4. Strandområdet mellan Eknäs och Skadevi

Status: Delområde 4:1–4:4 har klass 2 i NVP (05.8). Även EH (192) har klass 2 på dessa delområden. Flera delområden är klassade enligt SVS.

Inne i ask-alm-skogen, delområde 4:1.

Området utgörs av ett stort sammanhängande ädellövträdsdominerat landskap med lång kontinuitet och ett varierat trädskikt med bitvis riktigt fin lundflora. Området är fågelrikt och molluskrikt, då det har en relativt hög luftfuktighet.

Beskrivning av delområden

4:1

Den strandnära moränryggen som är ca 700 m lång och ca 100 m bred täcks av ett olikåldrigt, gläntigt bestånd av al, ask och alm som alla dominerar på sina ställen. En del ek, asp och gran finns inblandat. Hasseln är tät i norra halvan men skogen blir lite glesare söderut och där dominerar gräsen markskiktet. Ett fåtal grova träd finns i området, även om de flesta träden ännu är för unga för att ha utvecklat några nyckelement. Området har en mycket fin lundflora med örter som t.ex. trolldruva

Jätteek vid Skadevi med en diameter på 550 cm, delområde 4:2.

och lundsmörblomma.

4:2

Området utgörs av en moränsluttning, vars nedre delar är bevuxna med gles, gammal ädellöv med alm, ek och ask som dominerande träd. Även här är det bitvis mycket tätt med gamla hasselbuketter, vilket ger ett buskskikt. Området är gräs- och örtfattigare än 4:1. De vanligaste örterna är underviol, trolldruva, blåsippa, liljekonyalj och en del lundgröe. Området sluttar svagt uppåt mot nordväst där granen tar över rätt snabbt. Längst i söder, nära vägen, står en gles ekskog med frodig gräsvegetation. Här trivs växter som lundkovall, vintergröna, gullviva och kirskaål. En hel del bärande buskar förekommer. En solitär jätteek (omkrets 550 cm) står längs vägen mot grustaget. I diket vid eken finns även några exemplar av gentiana (ängs?).

4:3

Området utgörs av en åkerholme på vilken det tidigare varit en betad ekkulle, men som nu kraftigt har växt igen med buskar och hägg. Här finns flera grova ekar och almar, samt en del ask och vildapel.

Föryngringen med ek- och almplantor är god. Idag har området en mer trivial flora.

4:4

Strandängen vid Skadeviviken är numera helt ohävdad och en del buskar har kommit in. Floran är trivial och består av timotej, tuvtåtel och älggräs. Bladvassbältet är mäktigt.

4:5

Eckbacken. Bland husen i slutningen står ett 80 till 100-årigt ekbestånd på relativt mager mark. Backen bör bibehållas i nuvarande skick så att ekarna kan utvecklas till spärrgreniga träd. Lummigheten bör bibehållas och försiktighet bör iaktas så att inte för stora öppna gräsytor skapas runt husen.

Skötselöverslag: Strandängen bör hållas öppen, som den är nu är den relativt artfattig och ointressant. Den kan snabbt bli viktig för fågellivet, om nötbete införs. Ädellövsresten på åkerholmen i södra delen bör restaureras (röjas upp och betas) eller överförs till en hassellund (ej slån, ros eller hägg). Ett område med tät unggran i norra delen röjs bort och överförs till löv. I övrigt företas inga åtgärder, utan området hålls som en ädellövdominerad, lundartad, gles skog. Inga ingrepp bör ske nära stranden. Den grova, flerhundraåriga eken sparas och hålls som solitär med solbelyst stam.

Klassning: Ädelövskogspartierna har mycket höga naturvärden. Strandängen har ganska höga naturvärden.

Område 5. Nederhassla

Status: 5:1 är nyckelbiotop enligt SVS (N3902) och även stor del av 5:2 (N3901).

Beskrivning av delområden

5:1

Södra delen är en tidigare betad gles ekhage med talrika, grova, mulmiga, mycket gamla ekar. En del yngre ekar finns också, de trängs hårt med ung gran och asp. En del hasselbuketter är urnupna och höga. Några träd är innanmurkna med röta. En grov högstubbe finns. Området har en värdefull lundflora med trolldruva, blåsippa och spenört.

5:2

I norra delen finns ett litet ekbestånd, ca 10-15 spärrgreniga jätteekar, runt vilka ett skikt av hägg och rönn håller på att växa upp. Tidigare har ekarna ingått i en betesmark där betet nu upphört. En plantering av lövträd finns väster om ekarna.

(5:3)

Vid gården Rölunda ligger en stor betesmark som betas av ett tjugotal kor. Hagen är mestadels trädbevuxen med blandskog. I södra delen vid vägen står några mulmiga askar. En del riktigt grov gran finns också. Ett par örtrika torrbackar har utvecklats runt "långbackarna". I området runt husen finns flera grova ädla jätteträd. Delvis är hagen örtfattig, då framförallt norra delen är gödslad. Flera hagmarksgranar finns.

Skötsel förslag: 5:1: Åtgärdsbehovet är stort och området bör helst återfå bete. Om detta ej är möjligt måste ung gran och asp avverkas för att rädda ekarna. Granplanteringen på den gamla åkermarken i den södra delen får ej skugga ekarna för mycket, den närmaste raden med gran bör tas bort.

5:2 Ekarna bör friläggas och området hållas som en gles ekbevuxen gräsrik biotop.

5:3 Hävden bör förbättras och en del brännässlebestånd bör röjas bort.

Klassning: Delområde 5:1 och 5:2 har mycket höga naturvärden p.g.a. lång trädkontinuitet.

Vy över hagen, delområde 6:1.

Område 6. Finnstaholm med Bodarna strax norr om

Status: Området ingår i NVP (05.18) och har där klass 2.

Mälarnära område som sträcker sig från gården Finnstaholm norrut i ett ca 100 m brett stråk upp till Bodarna. Området innehåller flera typiska mälarbiotoper. Det består av en flack strandslutning med en ca 10-15 m hög kulle i den norra delen som sluttar svagt ned mot viken utanför. Intressant är också en liten källa som ligger strax norr om gården. I nära anslutning till beteshagen, vid husen Bodarna, ligger en sluten, artrik lund med gammal ask.

Beskrivning av delområden

6:1

Området runt själva gården är ett herrgårdslandskap med gamla, glest utspridda ädla lövträd av alm, ek, lind, ask och lönn. En del träd har grov bark och håligheter. Norr om gården börjar en gles bevuxen strandnära betesmark som nyligen är gallrad. En tydlig röjgödseffekt noterades bitvis. Brännässlor och tistlar är vanliga. Trädskiktet domineras av gamla

almar men föryngringen är god. En grov högstubbe med stora tickor står mitt i hagen. Där står även en gigantisk poppel som verkar ha hamlats tidigare. Ut mot vattnet finns en ganska tät yngre albard. Området är relativt örtfattigt.

Ett litet torp ligger i västkanten av hagen, som strax norr om torpet delas av till en separat inhägnad. Den här delen av hagen är också kraftigt gallrad på gran, vilket har lett till ett stort slyuppslag. Ett par mindre grandungar är sparade, liksom alla gamla askar och även en del ung ask. Hagen betas av dryga 20-25 får. Floran är trivial men en potential finns för att området snart kan återfå sina naturvärden. Området verkar vara fågelrikt, med t.ex. sjungande steglits, stenknäck, hämpling, nötväckor och en hel del sjöfågel (skäggdopping, sothöns och knipa) utanför i viken. Ett brett vassbälte finns ut mot vattnet, i nordväst hörnet står en del äldre björkar.

6:2.

Runt Bodarna ligger en ädellövest omgiven av åkermark. Två hus finns i den västra kanten av lunden, som är en ljus, gläntig, gräs- och örtrik asklund. Där finns också ett tiotal riktigt grova, flerstammiga, levande askar, några med håligheter. Asken har en god föryngring. Lundgröe, bergslok, lundkovall, skogsnäva, blåklocka och häckvicker är vanliga, det är fågelrikt.

Skötsel­för­slag: Ädellunden runt Bodarna: Fri utveckling rekommenderas med en del röjningar i brynen. Jätteträd sparas och får ligga kvar om de dör.

Beteshagarna: Fortsätt hävden. Håll efter slyuppslag. Slå området någon gång och ta bort förnan för att minska näringstillgången. Röj bort nässlor och tistel manuellt. En del restaureringsarbete återstår.

Runt gården bör ädellövträdsdominansen bibehållas.

Klassning: Området bedöms ha ett ganska högt naturvärde.

Vedsvamp, delområde 6:1.

Område 7. Värsta med allén söderut mot Nyborg till.

Status: Ingår ej i SVS, NVP, Ä&H eller EH.

Området har stor betydelse som växtplats och spridningskorridor för ljuskrävande lavar och även som ledlinje i landskapet för viltet. Ett olyckligt ingrepp är en huvudkraftledning som skär rakt igenom allén strax väster om hästhagen. Här har flera grova träd tagits ned.

Beskrivning av delområden

7:1

I anslutning till Värsta gård börjar en gammal allé längs en grusväg. Allén sträcker sig 700 till 800 m åt väster mot Nyborg till och kantas på båda sidorna av olikåldriga ädellövträd och alar. Lönn, ask och alm är vanligast, men enstaka ekar, askar och ett riktigt grovt päronträd finns längst i väster. I den östra delen gränsar

allén till en granskog och här bildas en ca 30 m bred och ca 100-150 m lång lundartad ädellövs­kog. Här finns både blek- och svartspik på träden. En gammal stenmur följer allén norrut och avskiljer den från en betesmark på dels f.d. åkermark och dels en kulle med fin torrbacksflora. Även längs stenmuren har en torrbacksflora utvecklats med örter som t.ex. axveronika, brudbröd och fetknoppar. Stenmuren är delvis mossig och kan även hysa en del skorplavar.

7:2

Även längre norrut runt själva gården finns hel del ädla lövträd, framför allt lönn. Flera av dessa är gamla och någon även hålig.

Skötsel­för­slag: Inga fler ingrepp bör ske i allén. Nya träd av ädellöv planteras i uppkomna luckor. Lunden bevaras i nuvarande skick som en halvöppen skog med en frodig gräsvegetation och en örtrik flora. Även runt gården Värsta bibehålls ädla lövträd. Torrbacken bevaras och ingen gödsling får ske. Stenmuren behålls opåverkad.

Klassning: Allén bedöms ha höga naturvärden liksom ädellövlunden. Beteshagen är av mindre intresse.

Område 8. Betesmark S om Ängstorpet.

Status: Klass 3 enligt NVP (05.26) och EH (178). Delar av området är klass 2 i Å&H (05-004).

Området består delvis av en öppen strandäng längs Skinnarviken, en trädbeväxt bergknalle samt en glest trädbeväxt betesmark på kuperad moränmark. I nordväst ingår även en f.d. åker i betesmarken.

Värsta allé, delområde 7:1.

Norra delen är plan och glest bevuxen med dungar av pelarenar, hägg, rönn och grova björkar. Ett par kullar finns med fin torrbacksflora som t.ex. bockrot, gullviva, rödkämpar, brudbröd och fårsvingel. I kanten finns även blodnäva och ängssyra. På södra delen av kullen och vidare i backen ner mot vattnet är en granplantering anlagd. Ett stort område i nordväst är kvävegödslat och domineras av brännässlor, klöver, krus- och tuvtåtel. Bara ett smalt sländominerat område

binder ihop den strandnära ängen med ovanstående beskrivna, högre liggande delar.

Själva strandängen är mycket välhävdad och artrik. Den är även ört- och fågelrik, bl.a. finns häckande tofsvipa, ängspiplärka, hämpling och buskskvätta. örter som frossört, sjöranunkel, fackel- och gökblomster, flera starrar (har-, hirs-, bunke-, och vasstarr) och hästskräppa är vanliga. En blå bård bildas längs delar av stranden som betas av ca 30 kor (kalvar inräknade).

Ännu en betad strandäng finns österut i anslutning till den andra hagen. Här är delvis mycket blött med en tuvig fuktäng med dungar av klibbal. Längre åt nordost övergår den i en lite torrare friskäng. Här finns halvmeterhöga tuvor av tuvtåtel. Även detta område är fågelrikt med bl.a. varnande tofsvipor. Området har färre örter men med en potential att bli riktigt fin. Den betades under inventeringen av 12 ungor.

Bergknallen vid stranden täcks av några riktigt grova tallar och enstaka alm, lönn, rönn och hägg. En liten albård som ingår i betesmarken finns längs stranden.. Här finns en hel del nakenjord och en del död ved samt en liten båtbygga.

Även vallen som ligger mellan hagarna kan anses värdefull med en hel del örter längs kanterna, bl.a. talrikt med blodnäva, liksom den lilla trädklädda åkerholmen med gamla träd och bärande buskar och träd. Området bör ingå i betesmarken.

Området har en lång betestradition och väl hävdade ängar som sköts med miljöstödpengar. Det finns relativt få liknande områden i närheten, vilket ökar dess värde.

Skötsel­för­slag: Fortsätt med nuvarande hävd. Ta bort granplantningen. Låt vallen ingå i betesmarken. Spar alla bärande,

gamla, solitära träd. Pelarenarna skyddas. Slå f.d. åkern och ta bort förnan. Eventuellt kan en del aldungar glesas ut något. Överlag en mycket bra skött betesmark.

Klassning: Strandängen bedöms ha mycket höga naturvärden. I övrigt har området höga naturvärden.

Område 9. Strandområdet kring Övergrans kyrka och norrut förbi Katrinedals herrgård.

Status: Klass 3 enligt NVP (05.16) och EH (175).

Västra stranden av Ryssviken från Varpsund och norrut är till skillnad från

Norr om Katrinedal, torräng ner mot vattnet.

den branta östra stranden en flack morän- och sandrik sluttning upp mot platån öster om vägen till Katrinedal.

Själva strandängen är en uppemot 1.5 km lång, sammanhängande öppen äng, som till vissa delar fortfarande hävdas eller används som hövall.

Ett område med mycket högt naturvärde. Har redan nu ett rikt fågelliv i anslutning till beteshagarna och viken. Om restaurering sker har området en potential att relativt snabbt bli en strandäng med ett mycket rikt fågel- och insektsliv. Särskilt intressant är den stora sammanhängande ytan, vilket höjer områdets värde. Området skulle bli ett viktigt komplement till den närbelägna Hjälstaviken i ett större landskapsperspektiv.

Beskrivning av delområden

9:1

Området allra längst i söder är planterat med Salix och utesluts därför ur beskrivningen. I södra halvan breder ett

mäktigt vassbälte ut sig, stundtals över 100 meter brett. Ju längre norrut man kommer desto smalare blir vassbältet. Mellan vassen och de hävdade delarna finns ett tuvtätel-, starr- och älggräsbälte. Resten av området, södra delen väster om Övergran, betas av hästar. En mindre, tät lönnunge med inslag av asp betas också. I brynet står en grov jätteek. Det är mycket askplantor men nästan inga örter på marken. En hel del liggande död ved samt ett par grova torrakor med tickor noterades.

9:2

Norr om 9:1 är marken ohävdad och halvöppen med glest stående, gamla tallar, björkar och lönnar. Ett par öppna sandgropar finns med torrbacksflora bestående av bl.a. axveronika, brudbröd

och backklöver. Här finns en strandnära, öppen, ohävdad, gräsrik fuktäng med glesa videbestånd och älggräs.

9:3

I området runt Katrinedal finns smärre dungar med ädellövträd. Många jätteträd av ek, ask, lönn, lind, alm och silverpil växer i dungarna. En alridå går från herrgården ner mot vattnet. Hela området uppvisar en lång trädkontinuitet. Dungarna sköts som slutna ädellövlundar. Strax väster om herrgården ligger en hästhage med några grova fristående hagmarksekar och björkar. Gräset är kortklippt. Det ligger ett bostadshus i kanten av hagen.

9:4

Norr om Katrinedal ligger en betad fårhage (ca 40 får) i sluttningen ner mot vattnet. Grus eller sandblandat åsmaterial ger en relativt näringsfattig flora. En del solitära, yviga, medelålders ekar förekommer. Trädskiktet i övrigt består mest av säl, gammal döende rönn, björk och grov hägg. En del vida kjolgranar samt yviga enar finns också. De flesta träden står glest eller

i små dungar. Trädlika hagtorn och getapel växer bland buskskiktet. Sluttningen är välhävdd med en rik torrängsflora av darrgräs, grå ögontröst, jungfrulin, backnejlika och backtimjan m.fl. Den övergår nedåt mot en frisk-fuktig tuvtäteläng som är artrik. Mot vattnet finns en hel del starr och ett smalt kaveldunsbälte, dock ingen blå bård. Området gränsar i söder till en granplantering i sluttning, med helt kallt på marken. Enstaka vildaplar, askar och björkar växer i sydligaste delen av hagen.

9:5

Även området runt Övergrans kyrka har höga naturvärden i anslutning till sina många gamla, fristående ädla lövträd, vilket ger en herrgårdsprägel åt området. Runt kyrkan finns hamlade askar.

Skötsel­för­slag: Området har möjlighet att bli ett fint område om hävden återupptas längs stranden, helst med kor. En del vasslätter kan ske för att få till en blå bård. Hästar kan även fortsättningsvis beta på mindre botaniskt känsliga områden i syd. Bitarna närmast stranden och området mellan aspskogen och Katrinedals herrgård bör dock betas av kor eller får. Använd gärna Highland cattle på sankängarna. Området är tidigare känt som en lokal för Adam och Eva men det är inte troligt att den finns kvar nu p.g.a. för dålig hävd. Arten brukar dock kunna komma tillbaka om nötbete återinförs. Om ej bete kan återinföras bör strandängarna åtminstone slås vart tredje år och förbuskningen hindras.

Området runt herrgården och kyrkan hålls lövträdsdominerat i nuvarande skick. Spar alla gamla lövträd, frilägg gärna några ekar i hästhagen vid Katrinedal.

Klassning: Strandängarna bedöms ha mycket höga naturvärden p.g.a. storlek och geologi, vilket ger en relativt näringsfattig mark.

Ädellövskog vid Färjstaden, delområde 10:4.

Område 10. Skogs- och odlingslandskapet mellan Bälsunda och Färjstaden.

Status. Området berör klass 3-områden i NVP (05.15 + 05.14) och EH (71 +174). Flera delområden är nyckelbiotoper i SVS.

Väster om vägen till Biskops-Arnö finns en barrskogsbevuxen, långsträckt bergrygg som på vissa håll sluttar brant ned mot Mälaren i norr. Den slutar i väster mot Bälsundaviken.

Beskrivning av delområden

10:1.

Själva Bälsundaviken är numera en ohävdad strandäng, glest bevuxen med aldungar och en del Salix, som breder ut sig när hävden upphör. Högt gräs, kaveldun och ett brett vassbälte dominerar, då viken är långgrund. Området är fågelrikt med typiska vassfåglar som säv- och gräshoppsångare, buskskvätta och sothöns. Man kan snabbt återfå hävdgynnade häckfåglar om hävden återupptas.

10:2

Även spetsen på bergsryggen i väster ner

Färjstaden.

mot Bälsundaviken domineras av ädellöv, främst ek med inslag av lind, alm och ask. En hel del gran och några grova tallar med pansarbark förekommer i norra delen. Flera av ekarna är senvuxna och mulmiga. I området finns enstaka lågor, relativt lite död ved. En tydlig vegetationszonering kan noteras med fria berghällar.

10:3

Längs i stort sett hela sydbrynet har en kantzon med gamla spärrgreniga ekar sparats. På flera håll hotas emellertid dessa av planterad gran som tränger undan eken. Flera ekar är helt igenväxta och döende.

Bäst klarar de sig i östra delen där de står ganska öppet i brynet. En liten stig går längs brynet. Ekarna bör friläggas om de inte ska dö.

10:4 och 10:5

I anslutning till vägbanken till Biskops-Arnö ligger en naturskogsliknande ädellövskog på slutningen ned mot Mälaren. Trädskiktet är artrikt med en jämn fördelning av alm, ask, ek, al, asp och gran. Även lind, lönn, tall och sälg noterades. Skogen är präglad av fri utveckling och har en god förnygring och innehåller en stor andel både liggande och stående död ved. Hassel förekommer rikligt och dominerar helt i den södra delen. Området har en värdefull flora med bl.a. trolldruva, underviol, hässlebrodd och lundgröe. Öster om vägen i nordbranten ner mot vattnet finns en ädellövnaturskog med senvuxna ekar och andra ädellöv som lind och alm. Här är rikligt med mossor, lavar och evertetrater. Luftfuktigheten är hög. Några riktigt grova, mulmiga döende ekar står i närheten av vägen.

10:6 och 10:7

Hassellundar med inväxta grova askar och ekar.

Skötselöverslag: Strandängen bör återfå bete, eventuellt skulle kor vid Fiskbrunna (Malgärdet) kunna utnyttjas. Möjligen behövs fräsning och en del vasslåtter vid en kommande restaurering. Fri utveckling föreslås för ädellövskogen i bergslutningen ner mot viken. Området bör definitivt undantas från skogsbruksåtgärder. Ekarna längs sydbrynet bör friläggas snart, om de inte ska dö. Nyckelbiotoperna bör skyddas.

Klassning: Ädellövskogen har ett mycket högt naturvärde. Strandängen har ett

Jädra G:la gård. Vy tagen nära tomten från nordost.

ganska högt naturvärde.

Område 11. Jädra G:la gård

Status: Ingår ej i SVS, NVP, Ä&H eller EH.

Jädra G:la gård är en öppen gräsmark på en gammal f.d. tomtmark. Naturvärdena ligger i mängden av döende, mulmiga, grova lönnar och ekar som står solitärt inom området. Träden är rikt försedda med lavar, bl.a. svartspikar och allélavar. Marken är gödselpåverkad och har en trivial gräsvegetation. Norra delen slås bitvis med maskin och en del utnyttjas för fritidsaktiviteter av närboende.

Skötselöverslag: Spara alla gamla träd och plantera gärna några nya solitärträd.

Klassning: Området har ganska höga naturvärden p.g.a. av de gamla träden.

Område 12. Segerstaområdet

Status: Området har klass 3 i NVP (05.22) och i EH (172).

Landskapet runt Segersta gård präglas av en gammal herrgårdsmiljö med ett omväxlande odlingslandskap av ädellövträdsrika backar, skogsbyn och hävdade strandängar. Det innehåller många naturtyper typiska för det gamla mäljarlandskapet.

Området är som helhet ett av kommunens värdefullaste med många olika naturtyper som bildar ett kärnområde för hotade typiska mäljarbiotoper. Säkerligen kan flera rödlistade arter finnas kvar här. Det är särskilt gott om grova spärrgreniga jätteeckar, vilka hyser stora naturvärden. Området bedöms ha högsta prioritet p.g.a. av sin trädkontinuitet och stora areal. Även strandängarna har en hög potential att åter

bli artrika, då en köttjursbesättning är under uppbyggnad, vilket framöver kan säkerställa hävden. Sett ur ett större landskapsperspektiv kan Segersta med Ekolsundsviken tillsammans med Hjälstaviken längre norrut utgöra ett viktigt område för fågel, värmekrävande insekter och kryptogamer.

Vy över strandäng vid Segersta, delområde 12:2.

Beskrivning av delområden

12:1

På moränkullen norr om gården ligger en nyligen delvis kraftigt röjd hagmark, som uppvisar en tydlig betespåverkan. Nu är hagen glest bevuxen med gamla grova ekar och askar. Även en del grova träd har gallrats bort. Det finns riktigt grova stubbar. Bitvis har hassel sparats så att täta hassellundar bildas. Risk för röjgödseffekt finns om inte betesdjur släpps på snart. Ett par öppnare torrbackar finns och även en liten berghäll med rik flora samt en hel del håliga ekar och askar. Avverkningsrester ligger kvar i högar. Bergknallen stupar brant ner mot vattnet i syd. På berget finns fina, mycket örtrika torrängar med en del senvuxna ekar. Ett par mindre områden med tätare lövskog förekommer med tät buskvegetation. En hel del öppna, betade gräsytor finns mellan kullarna.

12:2

Öppna strandängar som är svagt hävdade, men hålls öppna. De avslutas mot vattnet med ett brett bälte av älggräs, starr och bladvass. Hävden har en tid varit för svag, vilket lett till att triviala växter tagit över. Den norra ängen är artfattig men öppen ända ned till vattnet, här finns bara ett smalt vassbälte. Även en smal albård finns. Ängen har troligen varit en vall som slagits regelbundet förut. Nu växer här mest timotej, ängskavle och vitklöver.

Den sydöstra delen består av en öppen torrbacke på väg att stängas in. Backen har en fin torrbacksflora med glacialskulpterade vackra berghällar. Här växer rikligt med t.ex. backnejlika och axveronika.

12:3

Inne runt själva herrgården och bostadshuset ligger en välskött ädellövlund med flera olika arter som t.ex. blodlönn, ask, ek, lönn och björk. Den sköts mer som en parkskog med lite döda eller döende träd. Flera av träden är dock gamla med en del nyckelelement utvecklade.

12:4

Kalkas backe. En ekdunge på en bergknalle som tidigare varit betad, men som nu förbuskats. Mestadels hundraårig ek med en hel del senvuxna träd. En del spärrgreniga ekar finns i sydbrynet som står lite för tätt. Området har en fin lundflora med t.ex. trolldruva, underviol och tandrot. Övervegetationen bör glesas ut och asp avverkas. Helst bör ett extensivt bete återinföras, då miljön (berghällarna) är relativt trampkänslig.

12:5

Vackra backen. Södra delen är en naturskogsliknande ädellövskog i branten ner mot åkern med grova träd av ask, alm, ek och bok. Någon döende, riktigt grov ek finns på bergknallen. Även liggande ädellövgrenar finns. Delvis kraftigt slyuppslag av löv förekommer och det finns en hel del buskar i brynet.

12:6

Nordost om Segersta. En gles ekskog där tydlig betespåverkan syns på en liten tunga

Röjd hagmark vid Segersta, delområde 12:1.

som sträcker sig ut i den omgivande åkermarken. Beståndet består av ett 50-tal

relativt gamla, olikåldriga ekar, varav flera är spärrgreniga. En torraka med tickor noterades och även något hålträd. Ekarna har en god föryngring.

12:7

Även söder om Segersta finns några backar med glest stående ekar, men här har igenväxningen gått relativt långt. På flera ställen har en varierad blandskog utvecklats med god föryngring. Omfattande restaureringar behövs för att återskapa ett halvöppet ekdominerat landskap. Området bör på sikt överföras till slutna ädellövlundar med hassel som undervegetation om ej resurser för restaurering finns. Längs stranden har redan en omfattande hassellund bildats med glest stående överståndare av ädla lövträd och björk.

Skötsel förslag: Ekbackarna hålls glest trädbevuxna. Strandängarna behöver hävdas bättre (förhoppningsvis genom kött djursbesättningen som håller på att byggas upp). De ädellövsdominerade skogspartierna i Vackra backen får utvecklas fritt, men slyet hålls efter. Gamla och döende träd får multna ned. Artrikedomen bland träden gynnas, speciellt med bok som friväxande träd. Kalkas bäcke betas extensivt.

Klassning: Ekbackarna och skogsbrynen har ett mycket högt naturvärde. Strandängarna bedöms ha ett ganska högt naturvärde.

Område 13. Ekhage vid Klastorp

Status: Delområde 13:1 klass 3 enligt EH (169) och NVP (05.32).

Området ligger strax norr om gamla gården Klastorp och består av en långsträckt flack moränkulle med omgivande åker.

Beskrivning av delområden

13:1

Delområdet består av en gles, gammal ekdominerad skog med inslag av både tall, gran och yngre triviallöv. Flera grova spärrgreniga ekar finns, varav en nyligen död och täckt med tickor och skinn. Ekföryngringen i området är dålig p.g.a. lövuppslag av asp och björk. I norra delen och längs kanterna finns mest triviallöv. Grova tallar och granar är glest utspridda. Eken hotas på sikt av övrigt löv och sin dåliga föryngring. Området är välstängslat och visar tydliga tecken på att nyligen ha betats av får. Fortfarande är området örtrikt, även om en del hävdberoende arter har försvunnit. Idag finns bl.a. gökärt, blåsuga, vårbrodd, jungfru-marie-nycklar, nysört, blåsippa, ängsvädd och prästkrage. Området är opåverkat av gödsling, fågelrikt och mycket rikt på svampar.

Väster om den lilla grusvägen fortsätter området med grov ek men övergår snart i tallskog med ett tätt mellanskikt av ungt löv. Ekarna är rätt hårt trängda. Här finns färre örter än i östra delen. Området kan tas bort ur naturvårdsprogrammet då det förlorat en stor del av sina naturvärden.

13:2

Rosenlund. En intressant igenväxande ekhage på en bergknalle nära den gamla banvallen med grova spärrgreniga ekar, varav några senvuxna. En döende ekjätte finns i sydkanten (440 cm i omkrets) med flagnad, grov bark. Några unggranar hotar att kväva ekarna. Längs banvallen finns en mycket örtrik torräng med bl.a. solvända, axveronika, harklöver, gullklöver och rockentrav.

Skötsel förslag: Rosenlund: Granarna tas bort. Banvallen behålls öppen och örtrik. Ekhagen bibehålls i halvöppet skick.

Klastorp: Røj bort ung asp och björksly. En del ung ek bör planteras och stängas in. Hävd bör snarast upptas då området har en

lång hävdkontinuitet och stor örtrikedom. Kor eller får är lämpliga, minst 30 får behövs för att hålla efter igenväxningen. Om inte bete återinförs får sly och buskar hållas efter genom regelbundna röjningar. En blandning av tall, ek och hagmarksgranar bör dominera i gläntiga bestånd. Mindre bestånd av asp och björkdungar får finnas kvar, men bör tas bort där den hotar eken.

Klassning: Ek hagarna bedöms ha höga naturvärden.

Område 14. Hagmark G:la Bålsta

Status: Området har klass 3 enligt NVP (05.35) och EH (166).

Området ligger strax söder om nya E18 och sträcker sig från gården G:la Bålsta åt sydost ned mot kanten av bebyggelsen i nordvästra delen av Bålsta. Numer åtskiljs södra och norra delen av en väg som går mot västra delarna av Bålsta.

Norra delen söder om gården Gamla Bålsta uppdelas i ett antal mindre hästbetade hagar i slutningen från vägen och nedåt. De flesta hagarna är lagom hävdade, ej för hårt trots att hästar lätt kan beta för intensivt. Framförallt de högre belägna delarna är mycket örtrika med arter som orrmot, jungfrulin, axveronika, bockrot, ängsskallra, blåsuga, brudbröd och nattviol m.fl. Trädskiktet består av glest stående grov tall, ask och björk. Enstaka yviga hagmarksgranar finns. Nere vid gården bildas en liten lund av lönn, ask och del alm, varav några är håliga, mulmiga, grova träd. Här finns även ormbär, kirskål och krollilja.

Södra delen består av ett glest, äldre bestånd av ek och bok, med en del lönn, björk, tall och asp i. Området betas numer ej och har en mer trivial flora än norra delen. Floran domineras av

konkurrensstarka gräs och kvar finns bara ett fåtal örter såsom johannesört, axveronika och lundkovall.

Området hotas söderifrån av bebyggelse och påverkades delvis negativt vid E18-bygget i de allra nordligaste delarna. Området är i viss mån utsatt för bullerstörningar.

Skötsel förslag: Norra delen hålls betat även fortsättningsvis, hagarna kan gärna utsträckas något åt väster då floran även där är tydligt betespåverkad, med bl.a. rikligt med brudbröd, svartkämpar och ängsskallra. Här står nu en tallskog med rikligt med enbuskar på torr hällmark.

Bete bör återinföras i södra delen, helst med får, vilket också skulle öka besöksintresset, då örtrikedomen ökar och området hålls öppet. Området bör ej genom bebyggelse inskränkas ytterligare.

Förbuskningen bör motverkas. Det unga aspbeståndet i den östra delen bör röjas bort, då det på sikt hotar flera gamla ekar.

Klassning: Området är betydelsefullt som rekreationsområde, då det är så tätortsnära. Att vildväxande bok är relativt ovanligt i området höjer också intresset. Området har ett högt naturvärde.

15. Området runt Vi herrgård med allén på andra sidan vägen

Status: Området är inte nämnt i SVS, NVP, Å&H eller EH.

Beskrivning av delområden

15:1

Ädellövlund med rikligt med grova träd av de flesta arterna. Alm, ask, lind och ek dominerar. Centralt ligger en fritt utvecklad, lummig lund på en liten kulle med god föryngring av ask, lönn och alm. Många äldre hålträd och träd med mulm finns, även en hel del planterade

”herrgårdsträd” som t.ex. parklind och ask. Längs den lilla grusvägen norrut fortsätter ädellövträden. Det är fågelrikt inne i lunden med gott om boträd. Ett litet område nordost om lunden har planterats med olika ädellövplantor, vilket på sikt kommer att öka ädellövarealen.

15:2

Åt öster, förbi stora vägen, sträcker sig en gammal allé med grova ädellövträd av flera arter. Flera av träden har nyligen dött och står som torrakor med flagnad bark och håligheter och flera har bohål lämpliga för t.ex. skogsduva. Talrika insektsspår förekommer och området har en artrik lavflora. Nya unga plantor fyller ut befintliga luckor på ett bra sätt, vilket säkerställer kontinuiteten.

Skötsel­förslag: Allén sköts så att gamla döda träd får stå kvar. Ett ungt träd av samma art kan planteras bredvid det döda som får ”förmultna ned i fred”.

Ädellövlunden sköts som parkskog som får utveckla nyckelelement, som döda träd, träd med mulm m.m. Den centrala lunden får utvecklas fritt.

Klassning: Fint ädellövområde som p.g.a. sina många grova, döende/döda träd bedöms ha stor betydelse för lavar,

/y över Vi herrgård, delområde 15:1.

vedinsekter och fåglar. Området har ett högt naturvärde.